

Okuryazarlık Kavramı ve Türkiye’deki Okuryazarlık Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme

Emine SUR¹

¹Dr., MEB, Türkçe Eğitimi, Konya, Türkiye

eminesur30@gmail.com (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 29.03.2022

Kabul: 24.08.2022

Yayın: 30.09.2022

Anahtar Kelimeler:

Okuma-yazma becerileri
Okuryazarlık
Okuryazarlık türleri

Okuryazarlık 21. yüzyılda bireylerin kendini gerçekleştirebilmeleri, toplumların diğer toplumlarla rekabet edebilmeleri için sahip olmaları gereken becerilerin başında gelmektedir. Okunan bir metni anlama, değerlendirme ve dikte edileni doğru bir şekilde yazabilme becerisi olarak açıklanan okuryazarlık bilgi çağında; birtakım görev, beceri ve işlemlerin yerine getirilmesini kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu durum da bir dizi okuryazarlık türünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Araştırmanın temel amacı, kullanılan okuryazarlık türlerini tespit etmek olarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi, verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda da 98 okuryazarlık türü bulunduğu; sosyal, eğitim, coğrafya, psikoloji, tarih, sosyoloji, din, ekonomi, siyaset, etnoloji, hukuk, sanat, fen ve matematik, teknoloji, sağlık ve sporla ilgili olduğu; Türkiye’de en fazla sağlık okuryazarlığı, ekonomi/finans okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, çevre/ekoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, fen okuryazarlığı, en az İklim değişikliği okuryazarlığı, iş yeri okuryazarlığı, jeokültürel bilimsel okuryazarlık, kırsal okuryazarlık, müze okuryazarlığı, nicel okuryazarlık, öğrenci geri bildirim okuryazarlığı, öğretmen geri bildirim okuryazarlığı, ölüm okuryazarlığı, peyzaj okuryazarlığı, tartışma okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, yazılım okuryazarlığı üzerine araştırma yapılmıştır.

A Study on the Concept of Literacy and Literacy Studies in Turkey

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 29.03.2022

Accepted: 24.08.2022

Published: 30.09.2022

Keywords:

literacy skills
Literacy
Types of literacy

Literacy is one of the most important skills that individuals should have in order to realize themselves and to compete with other societies in the 21st century. In the information age, literacy is defined as the ability to understand and evaluate a text read and to write what is dictated correctly; expanded to include the performance of a number of tasks, skills, and operations. This situation has led to the emergence of a series of literacy types. The main purpose of the research was determined as to determine the types of literacy used. Qualitative research method was used in the research and descriptive analysis method was used in the analysis of the data. At the end of the research, there were 98 types of literacy; social, education, geography, psychology, history, sociology, religion, economy, politics, ethnology, law, art, science and mathematics, technology, health and sports; In Turkey, health literacy, economy/financial literacy, media literacy, mathematical literacy, information literacy, digital literacy, environmental/ecology literacy, visual literacy, science literacy, minimum Climate change literacy, workplace literacy, geocultural scientific literacy, Research was conducted on rural literacy, museum literacy, quantitative literacy, student feedback literacy, teacher feedback literacy, death literacy, landscape literacy, discussion literacy, data literacy, and software literacy.

Atıf/Citation: Sur, E. (2022). Okuryazarlık Kavramı ve Türkiye’deki Okuryazarlık Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi, 4 (2), 445- 467.

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)”

GİRİŞ

Kendini gerçekleştirme, kişisel markalaşma, mesleki gelişim, okullaşma ve ulusal kalkınmada oldukça önemli olan okuryazarlık; bireylerin yaşam boyu öğrenmeleri, sosyal ve politik yaşama aktif bir şekilde katılabilmeleri için sahip olmaları gereken en temel becerilerden birini oluşturmaktadır (Barrett ve Riddell, 2019; Rintaningrum, 2019b; Shara, Andriani, Ningsih, & Kisno, 2020). Okuryazarlık; işgücü piyasasına katkıda bulunması, istihdam fırsatlarını artırması ve öğrencilerin sosyal kalkınmaya hızla uyum sağlamasına yardımcı olmasıyla kalkınmanın itici gücü konumundadır (Nurul, Zulfahita, Sri ve Shahinoor, 2020). 21. yüzyılda bireylerin, ailelerin, toplulukların ve ülkelerin kalitesini güçlendirmeleri ve geliştirmeleri; diğer toplumlarla rekabet edebilmeleri etkin birer okuryazar olmalarına bağlıdır (Husna, Zulfahita, Mulyani ve Rahman, 2020). Okuryazarlığın birey ve toplum yaşamında taşıdığı önem psikologların, dilbilimcilerin, eğitimcilerin, sosyologların yaklaşık elli yıldır çalışmalar yapmasını ve bu alandaki bilgi birikiminin artmasına katkıda bulunmasını sağlamıştır. Hem farklı alandaki araştırmacıların okuryazarlık üzerinde araştırma yapması hem de okuryazarlığın sosyal bir yapıya sahip olması onu farklı uzmanlık alanlarında, farklı kültürel gruplarda ve farklı zamanlarda farklı şeyler ifade eden karmaşık, göreceli ve dinamik bir yapıya dönüştürmüştür (DSE/CEOV, 1994; Lo Bianco & Freebody, 2001 Akt. Rintaningrum, 2009a).

19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan okuryazarlık; ilk başta metni deşifre etme ve kodlama becerisine atıfta bulunmak için kullanılan bir kavramken (Ohler, 2009), ilerleyen yıllarda psikodilbilimsel bir tahmin oyunu (Goodman, 1976), beceri temelli mekanik süreçlerin oluşturulması (Flesch, 1981), okuyucular ve yazarlar arasında bir kaynaşma (Shannahan, 1990), okuyucu ve metin arasındaki bir işlem (Rosenblatt, 1994) (Akt. Kinzer ve Leu, 2016), okuduğunu anlama ve kendini yazıyla anlatabilme, zihin becerilerinin gelişimi (Güneş, 2000) ile ilişkili bir yapıyı ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. PIRLS okuryazarlığı toplumun ihtiyaç duyduğu, bireyin değer verdiği yazılı dil biçimlerini anlama ve kullanma yeteneği (Baer, Baldi, Ayotte ve Green, 2007); OECD (2018) kişinin amaçlarına ulaşması, bilgi ve potansiyelini geliştirmesi ve topluma katılması için metinleri anlaması, kullanması, değerlendirmesi, yansıtması ve metinlerle ilişki kurma becerisi olarak açıklamaktadır. En genel haliyle okuryazarlığı; bireylerin topluma katılması, hedeflerine ulaşması, bilgi ve potansiyelini geliştirmesi için kelime dağarcığı, okuma, yazma ve konuşma etkinliklerinin uygun kullanımı yoluyla sosyal bir bağlamda anlamlı içerik oluşturma, bütünleştirme ve bunlar hakkında düşünme süreci olarak tanımlamak mümkündür (Ateş ve Aşçı, 2021; Frankel, Becker, Rowe, Pearson & From, 2016; OECD, 2019).

Sözcükleri seslendirme ve/veya dikte edileni doğru bir şekilde kopyalama olarak ifade edilen okuryazarlığın tanımı 21. yüzyılda belirli bağlamlarda belirli amaçların, becerilerin ve işlemlerin gerçekleştirilmesini kapsayacak şekilde genişlemiştir (Leu, Kinzer, Coiro & Cammack, 2004). Bilim, sanat ve teknolojiye yaşanan gelişmeler bireylerin çeşitli alanlarla ilişkili yeni yeterliliklere sahip olmasını gerekli kılmıştır. Dijital çağın gerektirdiği yeni beceriler okuryazarlığın okuma-yazma, hesap yapabilme becerilerini kapsamasıyla birlikte bu kavramın çeşitli bilim dallarında farklı anlamları kapsayacak şekilde kullanılmasını sağlamıştır.

Lytle ve Wolfe (1989) okuryazarlık kavramını beceri olarak okuryazarlık, görev olarak okuryazarlık, uygulama olarak okuryazarlık ve eleştirel yansıma olarak okuryazarlık olmak üzere dört başlık altında toplamaktadır. Lytle ve Wolfe (1989) ilk başlıktaki okuryazarlığı, standartlaştırılmış başarı testleri yoluyla ölçülebilen okuma, yazma ve matematik gibi temel akademik becerilere; ikinci başlıktaki okuryazarlığı aile yaşamı, sağlık, yurttaşlık ve ekonomi gibi belirli bir alanda günlük yaşamın çeşitli görevlerini yerine getirmek için okuryazarlık becerilerini uygulama ve bu yaşam bağlamlarında etkili bir şekilde işlev görme yeteneği; üçüncü başlıktaki okuryazarlığı, bir topluluğa özgü olan birden çok okuryazarlığın varlığını kabul etme; dördüncü başlıktaki okuryazarlığı, toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş olarak dünyayı yorumlama ve yaygın olarak kabul edilen değerler, davranışlar ve inançlar

hakkında bir bilinç geliştirme süreci olarak açıklamaktadır (Walter, 1999). Lytle ve Wolfe'nin (1989) okuma-yazma becerilerini yerine getirmenin ötesinde herhangi bir alanda bireylerin çeşitli beceri ve işlemleri yerine getirmesi olarak açıkladığı ve görev olarak okuryazarlık şeklinde belirlediği okuma kavramı çeşitli bilim dallarında bir dizi okuryazarlığın doğmasında etkili olmuştur.

Bu araştırmanın temel amacı “alanyazında kullanılan okuryazarlık türlerini” tespit etmektir. Temel amaca bağlı olarak alt amaçlar aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

1. Okuryazarlık türlerini tespit etmek
2. Okuryazarlık türlerinin bilim dallarına göre sınıflandırmasını yapmak
3. Alanyazındaki okuryazarlıklarla ilgili Türkiye’de hazırlanan tez ve makalelerin dağılımını tespit etmek

YÖNTEM

Alanyazıdaki okuryazarlık türlerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılır ve algılar ile olaylar doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2015). Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Araştırma kapsamına dâhil edilecek çalışmaların belirlenmesinde bazı ölçütler belirlenmiştir: a) Makale ve tezlere YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ve Google Akademiden ulaşılmıştır. b) İncelemeye dâhil edilecek çalışmalar Türkiye ile sınırlı tutulmuştur. c) Araştırmaya dâhil edilen çalışmalar için son tarih olarak 1.10.2021 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

1. Alanyazındaki Okuryazarlık Türlerine İlişkin Bulgular

Alanyazında yer alan okuryazarlıklar ağ/web/ internet/ hiper okuryazarlığı, afet okuryazarlığı, ağız sağlığı okuryazarlığı, ahlak okuryazarlığı, ajitasyon okuryazarlığı, akademik okuryazarlık, algortitmik okuryazarlık, antik okuryazarlık, arşiv ve kütüphane okuryazarlığı, araştırma okuryazarlığı, aşçı okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, bilgisayar ve bilgi teknolojileri okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, biyoloji okuryazarlığı, biyoçeşitlilik okuryazarlığı, bürokrasi okuryazarlığı, coğrafya okuryazarlığı, covid-19 okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dans okuryazarlığı, değerlendirme okuryazarlığı, dengeli okuryazarlık, din okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, dijital değerlendirme okuryazarlığı, dijital medya okuryazarlığı, dijital reklam okuryazarlığı, dijital sağlıklı diyet okuryazarlığı, duygusal okuryazarlık, e okuryazarlık, eğitim programı okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, elektronik okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlığı, erken okuryazarlık, enerji okuryazarlığı, eskiçağ okuryazarlığı, estetik okuryazarlığı, eşitlik okuryazarlığı, ev okuryazarlığı, fen okuryazarlığı, film okuryazarlığı, fiziksel okuryazarlık, gelecek okuryazarlığı, genetik okuryazarlığı, geometri okuryazarlığı, gıda ve beslenme okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, haber okuryazarlığı, haber medyası okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, hiphop okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, irksal okuryazarlık, iklim değişikliği okuryazarlığı, insan hakları okuryazarlığı, İslami finansal okuryazarlık, istatistik okuryazarlığı, işlevsel okuryazarlık, işyeri okuryazarlığı, jeokültürel bilimsel okuryazarlığı, kırsal

okuryazarlık, kredi kartı okuryazarlığı, kültürel miras okuryazarlığı, küresel miras okuryazarlığı, mali okuryazarlık, marka okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, meta okuryazarlığı, mimarlık okuryazarlığı, müzik okuryazarlığı, müze okuryazarlığı, nicel okuryazarlık, okyanus okuryazarlığı, oyun tasarımı okuryazarlığı, öğrenci geri bildirim okuryazarlığı, öğretmen geri bildirim okuryazarlığı, ölüm okuryazarlığı, peyzaj okuryazarlığı, politik okuryazarlık, reklam okuryazarlığı, ruh sağlığı okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı, sosyal medya okuryazarlığı, sivil okuryazarlık, su okuryazarlığı, sürdürülebilir okuryazarlık, tarımsal okuryazarlık, tarih okuryazarlığı, tartışma okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, video oyunu okuryazarlığı, yazılım okuryazarlığı olarak tespit edilmiştir. Aşağıda alanyazındaki okuryazarlıklar hakkında bilgi verilmiştir:

Ağ/ Web/ İnternet/ Hiper Okuryazarlığı: Ağ bağlantılı bilgilerin üretildiği, yönetildiği ve kullanıma sunulduğu sistemleri anlamaktır (Naik, Kumar ve Sab, 2016).

Afet Okuryazarlığı: Bireylerin afet azaltma, hazırlık, müdahale, kurtarma bağlamında bilinçli kararlar vermek ve talimatları takip etmek için bilgileri okuma, anlama ve kullanma yeteneğidir (Mufit, Asrizal, Hanum ve Fadhilah, 2020).

Ağız Sağlığı Okuryazarlığı: Ağız sağlığı bilgisine ve ağız öz bakımı davranışına sahip olmaktır (Sistani, Yazdani, Virtanen, Pakdaman ve Murtomaa, 2013).

Ahlak Okuryazarlığı: Doğru ahlaki tercihleri yapabilmek için gerekli birçok bilgi ve yeteneğe sahip olmaktır (Bejovic & Elliott, 2011 Akt. Bilecik, 2015).

Ajitasyon Okuryazarlığı: Ajite eden metinleri okumak ve yazmak bu sayede kimlik, beceriler, yeterlilikler, entelektüellik ve eleştirelliği geliştirebilmektir (Muhammad, 2019).

Akademik Okuryazarlık: Bireyin bilgiyi kavrayarak ve bilginin farkında olarak onu hayatında kullanabilmesi, karşılaştığı problemlere bilimsel düşünme penceresinden bakarak kendi hayatına yön verebilmesi ve elde ettiği bilimsel bilgiyi etkili şekilde aktarabilmesidir (Demir ve Deniz, 2020).

Algoritmik Okuryazarlık: Bireysel bilgi kaynaklarını değerlendirmek, bu kaynakları oluşturmak için kullanılan süreçleri dikkate almaktır (Garingan ve Pickard, 2021).

Antik Okuryazarlık: Yunan alfabesinin icadından itibaren klasik dünyada okuryazarlığın seviyeleri, türleri ve işlevlerine dair yapılan kapsamlı incelemelerdir (Harris, 1989).

Arşiv ve Kütüphane Okuryazarlığı: Kütüphane kaynaklarının ve hizmetlerinin etkin kullanımınıdır (Coravu, 2010 Akt. Uluçay, 2019).

Araştırma Okuryazarlığı: Hem var olan araştırmaları analiz edip anlamlandırıp sonuçlarından faydalanabilme hem de bağımsız bir şekilde araştırma yapabilme becerisine sahip olmaktır (Yıldız, Kılıç, Gülmez ve Yavuz, 2019).

Aşı Okuryazarlığı: Bireylerin aşılardaki uygun kararları vermek için temel sağlık bilgileri ve hizmetlerini elde etme, işleme ve anlama kapasitesine sahip olma derecesidir (Ratzan, 2011 Akt. Durmuş, Akbolat ve Amarat, 2021).

Bilgi Okuryazarlığı: Bilgi ihtiyacını fark etme, bilgi ihtiyacını tanımlama, bilgi arama stratejileri geliştirme, bilgi arama, bulma, seçme, değerlendirme, kullanma, sınıflama, düzenleme, yorumlama, yeni bilgiyi mevcut bilgiyle bütünleştirme ve iletme gibi bilgi becerilerinin; muhakeme yürütebilme, karar verebilme, problem çözebilme, analitik düşünebilme, eleştirel düşünebilme, sentez yapabileme, yaratıcı düşünebilme, yeni bilgi üretebilme, geçmiş deneyimlerden yararlanarak bilgi ve beceri transferi yapabileme ve bilgiyi içselleştirme gibi üst düzey düşünme becerilerinin; iletişim, ekip çalışması, işbirliği, kişisel motivasyon, uyum sağlama gibi bireysel becerilerin birleşiminden oluşmaktadır (Aytaş ve Kaplan, 2017).

Bilgisayar ve Bilgi Teknolojileri Okuryazarlığı: Bireyin evde, okulda, işyerinde ve toplum içerisinde günlük hayata etkin bir katılım sağlayabilmesi için bilgisayarı ve bilgisayara ilişkin teknolojileri yeni bir şeyler yaratma veya iletişim gibi çok amaçlı kullanma becerisidir (Tat ve Doğan, 2018).

Bilimsel Okuryazarlık: Doğal dünyanın birliği fikrine saygı duymak, bilimlerin birbirine bağlı olduğu bazı önemli durumların farkında olmak, bilimlerin bazı anahtar kavramlarını ve prensiplerini anlayabilmektir (Rutherford & Ahlgren, 1990).

Biyoloji Okuryazarlığı: Biyolojideki kavramlar arası ilişkileri oluşturabilme, bilgiyi zihinde yapılandırarak organize etme ve bilgilerini başka alanlara aktarabilme, bilimsel araştırma yöntemlerini uygulayabilme, biyolojik bilginin önemine yönelik öznel yorumlar geliştirebilme ve farklı sorularla sorgulayarak bilgiyi değerlendirip zihinde yapılandırabilmektir (Soğuksu, 2013).

Biyoçeşitlilik Okuryazarlığı: Biyoçeşitlilik kavramına ve biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunan ilgili davranışlar hakkında bilgi ve anlayışa sahip olmaktır (Moss, Jensen ve Gusset, 2014).

Bürokrasi Okuryazarlığı: Bürokrasi ile ilgili bilgiye sahip olmak ve bürokratik işlemleri başarıyla yerine getirebilmektir (Carmichael, 2006).

Coğrafya Okuryazarlığı: Coğrafi bilgileri anlama ve kavrama sonucunda bunları beceri haline getirme yetkinliğidir (Dikmenli, 2015).

Covid-19 Okuryazarlığı: Covid-19 ile ilgili bilgi sahibi olma ve korunma yollarını bilmektir (Naveed, Shaikat ve Anwar, 2020).

Çevre/Ekoloji Okuryazarlığı: Bir bireyin günlük yaşamda insan, toplum ve doğal sistemler arasında var olan doğal ilişkileri ve bu ilişkilerin nasıl daha sürdürülebilir bir şekilde yapılabileceğini bilmesi ve başarılı bir şekilde eyleme geçirebilme kapasitesidir (O'Brien, 2007 Akt. Altınöz, 2010).

Çoklu Okuryazarlık: Bireyin basılı (kitaplar, dergiler, gazeteler ve yayınlar) ve basılı olmayan materyalleri (şarkılar, şarkılar, kitaplar) eleştirel olarak okuma, anlama ve yazma yeteneğidir (Sheridan-Thomas, 2007 Akt. Hussain ve Ahmad, 2021).

Dans Okuryazarlığı: Bir sanat formu olarak dansı yaratma, gerçekleştirme ve dansa tepki verme becerisidir (McCutchen, 2006 Akt. Curran, Gingrasso, Megill & Heiland, 2011)

Değerlendirme Okuryazarlığı: Güvenilir değerlendirmeler oluşturma ve ardından il eğitim standartlarına bağlı geçerli öğretim kararlarını kolaylaştırmak için bu değerlendirmeleri yönetme ve puanlama yeteneğidir (Popham 2004, 2013; Stiggins, 2002, 2004 Akt. Deluca, LaPointe-McEwan, Luhanga, 2015).

Dengeli Okuryazarlık: Bir metni fonemik farkındalık, akıcılık, ifade gücü, kelime bilgisi ve anlama yoluyla okumaktır. Günlük sesli okumalar, bağımsız okuma süresi, okuma atölyesi, yazma atölyesi ve sistematik kelime etüdü eğitimi bu yaklaşımın temel özellikleri arasında yer almaktadır (Shaw & Hurst, 2012).

Din Okuryazarlığı: Dini terimleri, ibadetleri, dinin tarihi ve sosyal arka planını, inanç esaslarını bilmektir (Bilecik, 2015).

Dijital Okuryazarlık: Dijital ortamda yer alan bilgileri anlama, kavrama ve kullanma yeteneğidir (Gilster, 1997).

Dijital Değerlendirme Okuryazarlığı: Dijital ortamda yer alan bilgileri değerlendirme becerisidir.

Dijital Medya Okuryazarlığı: Sosyal, kültürel, politik ve ekonomik hayata katılmak ve katkıda bulunmak için teknolojiler yaratma ve kullanma becerisine sahip olmaktır (Ahmad, Halka ve Mohamed, 2020).

Dijital Reklam Okuryazarlığı: Dijital medya aracılığıyla dolayımlanan reklam iletilerinin, medya kullanıcısı tarafından tanınması, anlaşılması ve değerlendirilmesidir (Erdem, 2014).

Dijital Sağlıklı Diyet Okuryazarlığı: Sağlık sonuçlarını iyileştirmek için dijital sağlıklı beslenmeyle ilgili bilgilere erişme, anlama, yargılama ve uygulama becerisidir (Duong, Pham, Do, Kim, Dam, Le, Nguyen, Nguyen, Nguyen, Le, Do & Yang, 2020).

Duygusal Okuryazarlık: Duyguları tanıma, anlama, onlarla başa çıkma, duyguları kendine ve başkasına uygun şekilde ifade edebilme becerilerinden oluşan bir yapıdır (Steiner, 1979 Akt. Coşkun ve Öksüz, 2018).

E-Okuryazarlık: Elektronik ortamlarda bilgisayar, cep telefonu vb. mesajları düzenleyebilme, kullanabilme ve paylaşabilme; interneti kullanabiliyor olma; temel teknik becerileri bilme ve aynı zamanda bilgisayar okuryazarı olma demektir (HEFCE, 2004; Kılcan & Çepni, 2017; Sakallı, 2015, Akt. Bilge ve Kılcan, 2020).

Eğitim Programı Okuryazarlığı: Eğitim programı hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme olmak üzere dört ana boyuttan oluşmaktadır. Eğitim programı okuryazarlığı da bu dört boyutu anlama, yorumlama, dört boyutun birbiri ile olan ilişkisini analiz etme, sentezleme, uygulama ve uyarlayabilmektir (Çetinkaya ve Tabak, 2019).

Ekonomi/Finans Okuryazarlığı: Üretici, tüketici ve yatırımcı olarak kar ve maliyet ile kaynakların sınırlılığını değerlendirerek daha bilinçli seçimler yapabilme; her bir yöntemin kar ve zararını tartarak hizmetleri ve kazançları ayırarak değerlendirebilme; bireylerin davranışlarını etkileyen ekonomik güdüleri tanımlayabilme; rekabetin, ticari engellerin, kıtlık ve aşırılık ile üretici tüketici arasındaki etkileşimin fiyatlara nasıl yansıdığını anlayabilme; kamu ve özel ekonomi kurumlarının rollerini tanımlayabilme; gelirin temelleri ile dağılımının yanı sıra risk, yatırım, işsizlik, enflasyon, faiz oranlarını anlayabilme; alternatif kamu politikalarının fayda ve zararlarını değerlendirerek tanımlayabilmedir (Boz, 2019).

Elektronik Okuryazarlık: Öğrenme ihtiyacı doğrultusunda farklı elektronik ortamlardaki her türlü metne ulaşma, edinilen bilgiyi mevcut bilgisel altyapı ile yeniden yapılandırma ve gerektiğinde bilgiyi elektronik kanallar aracılığıyla üretme (metne dönüştürme) faaliyetlerini içeren bir süreçtir (Aytaş ve Kaplan, 2017).

Eleştirel Okuryazarlık: Metnin anlamının sorgulanmasını, yazarın ve metnin amacının düşünülmesini, metnin tarafsız olmadığına bilinmesini, metnin yapılandırılma biçiminin sorgulanmasını ve meydan okunmasını, metne yönelik farklı yorumların vurgulanmasını, toplum üzerinde dilin gücünün analiz edilmesini, öğrencilerin konuya ilişkin duruş almalarını, öğrencilerin kendi değerlerini ve tutumlarını düşünmelerini, öğrencilerin sosyal eyleme geçmelerini kapsayan bir kavramdır (Department of Education in Tasmania, 2009 Akt. Dal, 2012).

Erken Okuryazarlık: Bireylerin okuma-yazma öğretimine başlamadan önceki dönemde, okuma yazmaya ilişkin kazanımları beklenen önkoşul bilgi, beceri ve tutumların tamamıdır (Akt. Kargın, Ergül, Büyüköztürk ve Güldenoğlu, 2015).

Enerji Okuryazarlığı: Enerji kullanımını anlamlandırma; enerji tasarrufuna yönelik olumlu tutum, eylem ve davranışa sahip olmaktır (Howell, 2018).

Eskiçağ Okuryazarlığı: Eski çağda yaşanmış olayları derleme ve ulaşılan bulguları analiz edebilmektir.

Estetik Okuryazarlığı: Günlük ve açık ortamlardaki öğrenme potansiyelini belirleme ve bunlar aracılığıyla metodik olarak bir öğrenme sürecini hayata geçirmektir (Gallagher ve Ihanainen, 2015).

Eşitlik Okuryazarlığı: Eşitlik ve ilgili sosyal adalet konularını 'okuma' veya bu konularda bir farkındalığa sahip olma, nasıl müdahale edileceğini seçme ve günlük eylemlerimizle eşitlik ve sosyal adalet yaratmak için 'yazma' veya eylemde bulunma becerisidir (Stuart, Bunting, Boyd, Cammack, Frosthalm, Graveson, Mikkelsen, Moshuus ve Walker, 2020).

Ev Okuryazarlığı: Çocuklara sağlanan çeşitli kaynaklar ve fırsatlar ile bu fırsatların sunumunu belirleyen ebeveynlerin beceri, yetenek ve eğilimleri olarak tanımlanabilir (Burgess, Hecht ve Lonigan, 2002).

Fen Okuryazarlığı: Doğal dünyayı tanıma ve onun tümeşikliğine saygı duyma; matematik, fen ve teknolojinin birbirine bağlı olduğunun farkında olma; fenin bazı temel kavramlarına aşina olma, bilimsel düşünme kapasitesine sahip olma, fen matematik ve teknolojinin birer insan girişimi olduğunun ve bunların risklerinin ihtimallerinin ve limitlerinin farkında olma; yaşamlarında sosyal kararlarda ve problem çözmeye bilimsel bilgileri kullanabilme yeteneğine sahip olmaktır (Şahin, Sanalan, Bektaş ve Kaygısız, 2010).

Film Okuryazarlığı: Bireylerin gördüklerini anlaması, gördükleri arasında bağlantı kurması, gerçekte görüntüyü ayırt edebilmesi, sinemasal teknikleri ve yabancı içeriği anlamlandırmasıdır (İldırar, 2015).

Fiziksel Okuryazarlık: Motivasyon, güven, fiziksel yeterlilik; bilgi, anlayış, yaşam için fiziksel aktivitelere katılma değer ve sorumluluğunu almaktır (Whitehead, 2013).

Gelecek Okuryazarlığı: Geleceği hayal etmemizi ve şimdiki zamanda seçimler yapmamızı sağlayan ileriye dönük varsayımları toplu olarak belirlememize ve icat etmemize yardımcı olan, tasarlanmış kolektif bir süreçtir (Cagnin, 2018).

Genetik Okuryazarlığı: Genel olarak, bireylerin genetik ile ilgili kavramları anlayarak bu kavramların yaşamlarıyla olan ilişkisini kurabilmesidir (Bowling vd., 2008; Bowling, 2007 Akt. Özsevgeç, Erdoğan ve Özsevgeç, 2014).

Geometri Okuryazarlığı: Geometrinin sözcük ve sembollerini bilme, doğru terminolojiyi kullanma ve fikirleri doğru dili kullanarak açıklayabilmektir (<https://topdrawer.aamt.edu.au/>)

Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı: Gıda ve beslenme ile ilgili bilgilere erişme, analiz etme, değerlendirme, doğru kararlar alarak uygulayabilme; sağlıklı beslenmeyi geliştirme, sürdürme, uygun miktarda sağlıklı besin seçme ve tüketme, gıda sisteminin işleyişini değerlendirme ile gıda güvencesinin sağlanması için gerekli olan, istek, bilgi, beceri, tutum, davranış ve yeteneklerin bileşimidir (Aktaş ve Özdoğan, 2016).

Görsel Okuryazarlık: İletişim sürecinde, görsel mesajlardan anlam üretebilme ve bilinçli görsel mesajlar oluşturabilme becerisidir (Tüzel, 2010).

Grafik Okuryazarlığı: Grafik üzerinde verilen bilgileri fark etme, bilgiler arasında ilişki kurma, değerleri karşılaştırıp sonuçlar çıkarma, elde edilen sonuçlarla ilgili genellemeler yapmaktır (Akgün, 2010).

Haber Okuryazarlığı: Güvenilir ve şüpheli haberleri ayırt etme, güvenilir kaynakları tercih etme becerisidir (Craft, Ashley & Maksl, 2017).

Haber Medyası Okuryazarlığı: Haber medyası okuryazarlığı; haber tüketicilerini, toplumun politik ve sosyal yapıları ile ilgili bilinçli kararlar verebilmeleri için yararlı ve doğru bilgiler aramaya yetkilendirmektir (Craft ve diğerleri, 2017).

Harita Okuryazarlığı: Haritaları günlük yaşamda kullanma ve haritaları anlama yeteneğidir (Koç ve Çifçi, 2016).

Hiphop Okuryazarlığı: Rap/Hiphop söylemini, özellikle de pop kültürü biçimlerini, Siyah söylemlerin yörüngesi içine yerleştirmek, onları Siyah insanların kendini gerçekleştirme arayışlarından kaynaklanan yaşanmış deneyimleriyle ilişkilendirmektir (Richardson, 2006).

Hukuk Okuryazarlığı: Hukuka ait kaynakları doğru okuyabilmeye ek olarak hukuk terimlerini doğru anlamaktır. Hukuk okuyazarı bir birey yaşamında hukuka ilişkin kavramlarla karşılaştığında bunları doğru zamanda doğru yerde kullanabilmelidir. Toplum düzenini sağlayan hukuk kuralları açısından önemli olan da hukuk kurallarının hayata geçirilebilmesidir (Oğuz, 2013).

İrksal Okuryazarlık: Irkçılık altında yatan yapısal, politik ve ekonomik koşulların veya öncüllerin anlaşılmasıdır (Skerrett, 2011).

İklim/ İklim Değişikliği Okuryazarlığı: İklim değişikliği konusunda bilgi sahibi olmak, iklim değişikliğinden endişe duymak, günlük yaşam davranışlarını iklim dostu şekilde değiştirebilmektir (Kuthe, Körfgén, Stötter & Keller, 2019).

İnsan Hakları Okuryazarlığı: İnsan haklarını ve insan hakları değerlerini içselleştirme, uygulanması için çaba sarf etmektir (Becker, de Wet ve van Vollenhoven, 2015).

İslami Finansal Okuryazarlık: İslami finansal hizmetlere ilişkin bilgi, farkındalık ve beceriye sahip olma derecesidir (Yıldız, 2020).

İstatistik Okuryazarlığı: Akıl yürütmeyi desteklemek için istatistiksel verileri/bilgileri yorumlama, eleştirel olarak değerlendirme, tartışma veya iletme yeteneğidir (Gal, 2002).

İşlevsel Okuryazarlık: Okuma- yazma ve aritmetikle ilgili edinilen bilgi ve becerilerin bireysel, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kullanılabilme durumudur (Özenç, 2012).

İşyeri Okuryazarlığı: Çalışanların işlerinde başarılı olmaları ve işlerinin taleplerini sağlıklı, üretken bir şekilde yönetebilmeleri için sahip olmaları gereken beceridir (<https://abclifeliteracy.ca/workplace-literacy/>).

Jeokültürel Bilimsel Okuryazarlık: Bir bireyin yer, yönelim, kültürel anlayış ve bilimsel karar verme, problem çözme, kendi bilgi ve potansiyelini geliştirme için uluslararası topluluktaki mekansal ilişkileri ayırt etme ve eleştirel olarak değerlendirmesidir (Blyznyuk, 2019).

Kırsal Okuryazarlık: Kırsal toplulukları sürdürmek için gereken fırsatları, kamu politikalarını ve ekonomik fırsatları yaratma becerisidir (Corbett & Donehower, 2017).

Kredi Kartı Okuryazarlığı: Kredi kartlarının kullanımı ve yönetimi ile ilgili kavramların genel olarak anlaşılmasıdır (Limbu & Sato, 2019).

Kültürel Miras Okuryazarlığı: Kültürel miras ürünlerine ve söz konusu ürünler hakkında bilgilere erişme; kültürel mirasa ilişkin bilgileri ve verileri karşılaştırabilme ve analiz edebilme, kültürel mirasla ilgili bilgileri profesyonel ve etik olarak kullanabilme ve yaratabilmektir (Öztemiz, 2020).

Küresel Okuryazarlık: Çeşitli kültürler arası bakış açılarını anlamamanın ve takdir etmenin önemine dair bir farkındalık, küresel vatandaş olma isteği, küresel bir köyde rekabet etmek ve başarılı olmak için “yeni okuryazarlık” becerilerini kullanma konusunda duyulan güvendir (Wang ve diğerler, 2010 Akt. Hsu ve Wang, 2010).

Mali Okuryazarlık: Ekonomik okuryazarlığın daha çok kamu maliyesi kısmı ile ilgilenen ve kişilerin vergi, bütçe, harcama, borçlanma vb. konularda temel düzeyde bilgi sahibi olma ve bu çerçevede meydana gelen değişimlerin sonuçlarını öngörebilme ve buna karşılık kararlar alabilmeleridir (Teyyare, Ayyıldız, Dirican, Zıvalı ve Renkli, 2018).

Marka Okuryazarlığı: Tüketicinin; markaları ve marka imajlarını tanıtma, sürdürme ve yeniden

formüle etmede pazarlama uygulamalarında kullanılan stratejileri deşifre etmeleridir (Bengtsson & Firat, 2006).

Matematik Okuryazarlığı: Bireyin düşünen, üreten ve eleştirel bir vatandaş olarak bugün ve gelecekte karşılaşacağı sorunların çözümünde matematiksel düşünme ve karar verme süreçlerini kullanarak çevresindeki dünyada matematiğin oynadığı rolü anlama ve tanıma kapasitesidir (OECD, 2016 Akt. Şefik ve Dost, 2016).

Medya Okuryazarlığı: Medya araçlarının çok boyutlu iletilerinin eleştirel olarak çözümlenmesi ve üretilmesidir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2014).

Meta Okuryazarlık: Bilgi okuryazarlığına yönelik üstbilişsel bir yaklaşımdır. Temel becerileri geliştirmenin ötesine geçilmesini sağlayan, öğrencileri daha derine inmeye ve kendi öğrenmelerini değerlendirmeye hazırlayan bir okuryazarlıktır (Mackey & Jacobson, 2015).

Mimari Okuryazarlığı: Mimarının yinelemeli, biçimsiz, bağlamsal bir yapı ve insan yapımı bir şeyle ilgilenmenin yolu olduğunu bilmektir. Mimarının kavramlar, özellikler ve ilkeler açısından kavramsallaştırılabilmesidir (Kumar, Lokku & Natarajan, 2021).

Müzik Okuryazarlığı: Dizeleri notalandırma, okuma ve doğru biçimde sese yansıtma becerisidir (Uluçay, 2019).

Müze Okuryazarlığı: Müzede bulunan nesnelere inceleme, buradaki açık ve örtülü mesajları kavrama, müzede çalışan personel ile iletişim kurabilmektir (Gilbert, 2016).

Nicel Okuryazarlık: Matematiksel, mantıksal ve bilişsel becerilerin toplamıdır. Mantıksal ve biçimsel yanlışlıkların farkında olma, tahminler ve karşılaştırmalar yapma, finansal yönetim becerilerine aşina olma, istatistiksel akıl yürütme, grafik görüntülerini yorumlama, elektronik tabloları kullanmaktır (Briggs, 2018).

Okyanus Okuryazarlığı: Okyanusların insan yaşamı için önemini, işlevlerini ve verilen zararların yarattığı olumsuz etkiyi bilmektir (Kurtay, 2018).

Oyun Tasarımı Okuryazarlığı: Dijital oyunları uygun şekilde kullanma ve tasarlama yeteneğidir (Hung, Yang & Tsai, 2020).

Öğrenci Geri Bildirim Okuryazarlığı: Öğrencilerin geribildirim süreçlerini anlama, kullanma ve bunlardan yararlanabilmeleridir (Molloy, Boud & Anderson, 2020).

Öğretmen Geri Bildirim Okuryazarlığı: Geribildirim süreçlerini öğrencilerin geribildirimini almasını sağlayacak ve öğrenci geribildirim okuryazarlığının gelişimini tohumlayacak şekilde tasarlamaya yönelik bilgi, uzmanlık ve eğilimlerdir (Carless & Winstone, 2020).

Ölüm Okuryazarlığı: Yaşam sonu ve ölüm bakımı seçeneklerine erişmeyi, bunları anlamayı ve bunlara göre hareket etmeyi mümkün kılan bir dizi bilgi ve beceridir (Noonan, K., Horsfall, D., Leonard, R. & Rosenberg, 2016).

Peyzaj Okuryazarlığı: Şehri planlamak, tasarlamak ve inşa etmektir (Spirn, 2005).

Politik Okuryazarlık: Toplumdaki kararların nerede ve nasıl alındığı hakkında bilgi sahibi olma, müdahil olma hakkı, çeşitli politik fikirlere, tartışma formlarına ve tartışma adabına aşina olma, kişisel bir politik değerler kümesinin geliştirilmesi ve bunları pratikte uygulamak için gereken beceri ve güvene sahip olunması, politik konular hakkında başkalarıyla etkin bir şekilde diyalog kurabilme gibi birçok spesifik yetiye de sahip olmayı gerektiren bir okuryazarlık formudur (Dağ ve Koçer, 2019).

Reklam Okuryazarlığı: Karşılaşılanların farkına varma, reklamları eleştirme ve reklamların iletildiği mesajlarını algılayarak değerlendirebilmektir (Yapıcıoğlu Ayaz, 2020).

Ruh Sağlığı Okuryazarlığı: Ruhsal bozukluklara yönelik sahip olunan bilgidir. Ruh sağlığı okuryazarlığı; bir bozukluğun ne zaman geliştiğinin farkına varılması, mevcut tedavilere ilişkin sahip olunan bilgi, hafif düzeydeki problemler için yardım stratejilerini bilme, zihinsel sağlık krizinde olanları desteklemektir (Jorm, 2012).

Sanat Okuryazarlığı: Sanata ilişkin kavramları bilmek, sanatsal bilgi ve uygulamaları günlük hayata aktarabilmektir (Afacan ve Kaya, 2019).

Sağlık Okuryazarlığı: Bireylerin sağlıkları ile ilgili bilinçli seçimler yapmak, sağlık risklerini azaltmak ve yaşam kalitelerini arttırmak için sağlıkla ilgili bilgi ve kavramları aramaya, anlamaya, değerlendirmeye ve kullanmaya yönelik sahip olduğu beceri ve yetkinliklerdir (Zarcadoolas vd., 2005 Akt. Deniz, 2020).

Sayısal Okuryazarlık: Dijital bir aygıtı ya da yazılımı yalnızca kullanmak değil, aynı zamanda bu beceriyi sayısal ortamlarda günlük işlerin verimli şekilde gerçekleştirebilmesi için sahip olunması gereken birtakım bilişsel, psiko-motor ve sosyo-duygusal beceriler bütünüdür (Eshet-Alkalai, 2002 Akt. Arık ve Kıyıcı, 2019).

Sosyal Medya Okuryazarlığı: Sosyal medyayı etkili, verimli bir şekilde kullanmak için ihtiyaç duyulan teknik ve bilişsel yeterliliklerdir (Daneels & Vanwynsberghe, 2017).

Sivil Okuryazarlık: Hükümet hakkında bilgiye sahip olma, siyasi gelişmeleri takip etme ve siyasi hayata aktif olarak katılmaktır (Pattie & Johnston, 2003).

Su Okuryazarlığı: Yaşantılar ve gözlemler yoluyla su molekülünün davranışlarını öğrenme, kavrama, hangi durumda zarar göreceğini, kirleneceğini öngörme ve kendi su ayak izini hesaplayabilecek yetiyi kazanmaktır (Dinç, 2018).

Sürdürülebilir Okuryazarlığı: Kişinin ekonomi, çevre ve toplum arasındaki yerel ve küresel ilişkileri istikrarsızlaştıran konular hakkında; yenilikçi, geliştirmeye odaklanan, disiplinler arası, işbirlikçi, toplum temelli bir araştırma forumunda olumlu katkılar yapmak için gerekli bilgiye sahip olmasıdır (<https://guides.lib.k-state.edu/>).

Tarımsal Okuryazarlık: Hayvanların kullanımlarını ve rollerini, hayvan refahı ve hayvancılık uygulamalarını, üretim uygulamalarının fiyatlar üzerindeki etkisini, gıda güvenliğini, ürün geliştirmeyi ve teknolojiyi anlamaktır (Frick, Kahler & Miller, 1991).

Tarih Okuryazarlığı: Tarihi olayları-bilgileri derleme ve bulguları kişisel iradeyle analiz etme, bağlantı kurma, sorgulama sürecidir (Deniz ve Küpeli, 2015 Akt. Uluçay, 2019).

Tartışma Okuryazarlığı: Öğrencilerin fikirlerini paylaşabilmeleri, alternatif bakış açılarını dinleyebilmeleri ve karşı argümanlar geliştirebilmeleridir (<http://essentialschools.org/horace-issues/discourse-time-developing-argumentative-literacy-in-the-math-classroom/>)

Veri Okuryazarlığı: Bireyleri verilere erişme, değerlendirme, işleme, özetleme ve sunma konusunda eğitmektir (Schild, 2004).

Video Oyunu Okuryazarlığı: Bir oyun dünyasında (özellikle oyunun göstergebilim ve kural sistemlerinde) kişinin kendisi için ödüllendirici deneyimler tasarlama konusunda uzmanlık geliştirmesidir (Squire, 2008).

Yazılım Okuryazarlığı: Belirli yazılımları anlama, uygulama, problem çözme ve eleştirme uzmanlığıdır (Khoo, Hight, Torrens & Cowie, 2017).

2. Alanyazındaki Okuryazarlıkların Bilim Dallarına Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şekil 1’de görüldüğü gibi alanyazında yer alan okuryazarlıklar sosyal bilimler, fen ve matematik, teknoloji, ekonomi, siyaset, sağlık ve sporla ilgilidir.

Sosyal Bilimlerle İlgili Okuryazarlıklar:

Eğitimle İlgili Okuryazarlıklar: ajitasyon okuryazarlığı, akademik okuryazarlık, algoritmik okuryazarlık, araştırma okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, değerlendirme okuryazarlığı, eğitim programı okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, erken okuryazarlık, estetik okuryazarlık, ev okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, işlevsel okuryazarlık, tartışma okuryazarlığı, öğretmen geri bildirim okuryazarlığı, öğrenci geri bildirim okuryazarlığı

Coğrafya ile İlgili Okuryazarlıklar: coğrafya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, iklim değişikliği okuryazarlığı, su okuryazarlığı, peyzaj okuryazarlığı, okyanus okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, afet okuryazarlığı, enerji okuryazarlığı, kırsal okuryazarlık, sürdürülebilir okuryazarlık, tarımsal okuryazarlık

Psikoloji ile ilgili okuryazarlıklar: duygusal okuryazarlık, gelecek okuryazarlığı

Tarihle İlgili Okuryazarlıklar: antik okuryazarlık, eskiçağ okuryazarlığı

Sosyoloji ile ilgili Okuryazarlık: ırksal okuryazarlık

Dinle İlgili Okuryazarlıklar: din okuryazarlığı, ahlak okuryazarlığı

Ekonomi ile ilgili Okuryazarlıklar: ekonomi okuryazarlığı, İslami finansal okuryazarlık, kredi kartı okuryazarlığı, mali okuryazarlık, marka okuryazarlığı

Siyasetle ilgili okuryazarlıklar: bürokrasi okuryazarlığı, sivil okuryazarlık, politik okuryazarlık

Etnoloji ile ilgili Okuryazarlıklar: kültürel miras okuryazarlığı, arşiv ve kütüphane okuryazarlığı, jeokültürel bilimsel okuryazarlık

Hukukla ile ilgili Okuryazarlıklar: hukuk okuryazarlığı, insan hakları okuryazarlığı, eşitlik okuryazarlığı

Sanatla ilgili okuryazarlıklar: sanat okuryazarlığı, dans okuryazarlığı, müzik okuryazarlığı, hiphop okuryazarlığı, mimari okuryazarlığı

Fen ve Matematikle İlgili Okuryazarlıklar: bilimsel okuryazarlık, biyoloji okuryazarlığı, biyoçeşitlilik okuryazarlığı, fen okuryazarlığı, geometri okuryazarlığı, istatistik okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, nicel okuryazarlık

Teknolojiyle İlgili Okuryazarlıklar: ağ/ web/ internet/ hiper okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, dijital değerlendirme okuryazarlığı, dijital medya okuryazarlığı, dijital reklam okuryazarlığı, e okuryazarlık, elektronik okuryazarlığı, haber okuryazarlığı, haber medyası okuryazarlığı, yazılım okuryazarlığı, video oyunu okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, tarımsal okuryazarlık, reklam okuryazarlığı

Sağlıkla İlgili Okuryazarlıklar: ağız sağlığı okuryazarlığı, aşı okuryazarlığı, genetik okuryazarlık, gıda ve beslenme okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı, ruh sağlığı okuryazarlığı, dijital sağlıklı diyet okuryazarlığı, cinsel okuryazarlık, doğum kontrol okuryazarlığı, e sağlık okuryazarlığı

Sporla İlgili okuryazarlıklar: fiziksel okuryazarlık

3. Tablo 1. Türkiye’de Hazırlanan Tez ve Makalelerdeki Okuryazarlık Türlerinin Dağılıma İlişkin Bulgular

	Tez			Toplam
	Yl./Uzm.	Dr.	Makale	
Sağlık okuryazarlığı	146	15	150	311
Medya okuryazarlığı	24	80	200	304
Ekonomi/finans okuryazarlığı	123	17	150	290
Matematik okuryazarlığı	10	42	140	192
Bilgi okuryazarlığı	29	6	113	148
Dijital okuryazarlık	28	3	64	95
Çevre/Ekoloji okuryazarlığı	36	10	49	95
Görsel okuryazarlık	19	6	63	88
Fen okuryazarlığı	43	10	22	75
Erken okuryazarlık	30	7	30	67
Bilgisayar okuryazarlığı	9	3	40	52
Gıda ve beslenme okuryazarlığı	22	3	25	50
Bilimsel okuryazarlık	12	6	26	39
Değerlendirme okuryazarlığı	13	7	8	28
Duygusal okuryazarlık	11	3	10	24
Eğitim Programı Okuryazarlığı	3	-	15	18
Ruh sağlığı okuryazarlığı	3	-	11	14
Coğrafya okuryazarlığı	3	3	8	14
Politik okuryazarlık	3	3	7	13
Grafik okuryazarlığı	3	-	8	11
Eleştirel Okuryazarlık	2	5	4	11
Hukuk okuryazarlığı	-	-	9	9
Sosyal medya okuryazarlığı	6	-	2	8
Tarih okuryazarlığı	1	1	6	8
İslami finans okuryazarlığı	-	-	7	7
İşlevsel okuryazarlık	2	1	4	7
Müzik okuryazarlığı	1	1	5	7
Sayısal okuryazarlık	1	1	5	7

Ev okuryazarlığı	-	1	6	7
Biyçeşitlilik okuryazarlığı	2	-	4	6
İstatistik okuryazarlığı	-	1	5	6
Tarımsal okuryazarlık	2	1	3	6
Afet/doğal afet okuryazarlığı	2	1	3	6
Genetik okuryazarlığı	-	1	3	4
Enerji okuryazarlığı	1	-	3	4
Reklam okuryazarlığı	-	2	2	4
Mali okuryazarlık	-	-	3	3
Din okuryazarlığı	-	1	2	3
Dijital medya okuryazarlığı	-	1	2	3
E-okuryazarlık	1	-	2	3
Ağız sağlığı okuryazarlığı	1	-	2	3
Su okuryazarlığı	-	-	3	3
Dijital reklam okuryazarlığı	-	1	1	2
Okyanus okuryazarlığı	1	-	1	2
Küresel okuryazarlık	-	-	2	2
Haber okuryazarlığı	-	1	1	2
Bilgisayar oyunu/ video oyunu okuryazarlığı	-	-	2	2
Akademik okuryazarlık	-	1	-	1
Dijital sağlıklı diyet okuryazarlığı	-	-	1	1
Kültürel miras okuryazarlığı	-	-	1	1
Kredi kartı okuryazarlığı	1	-	-	1

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de çalışılan okuryazarlık alanları çoktan aza doğru sağlık okuryazarlığı, ekonomi/finans okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, çevre/ekoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, fen okuryazarlığı, erken okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, gıda ve beslenme okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, değerlendirme okuryazarlığı, duygusal okuryazarlık, eğitim programı okuryazarlığı, ruh sağlığı okuryazarlığı, coğrafya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, İslami finans okuryazarlığı, sosyal medya okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, işlevsel okuryazarlık, müzik okuryazarlığı, sayısal okuryazarlık, ev okuryazarlığı, biyçeşitlilik okuryazarlığı, istatistik okuryazarlığı, tarımsal okuryazarlık, afet okuryazarlığı, genetik okuryazarlık, enerji okuryazarlığı, reklam okuryazarlığı, mali okuryazarlık, din okuryazarlığı, dijital medya okuryazarlığı, e-okuryazarlık, ağız sağlığı okuryazarlığı, su okuryazarlığı, dijital reklam okuryazarlığı, okyanus okuryazarlığı, küresel okuryazarlık, haber okuryazarlığı, bilgisayar oyunu/video oyunu okuryazarlığı, akademik okuryazarlık, dijital sağlıklı diyet okuryazarlığı, kültürel miras okuryazarlığı,

kredi kartı okuryazarlığı ve oyun/oyun tasarımı okuryazarlığıdır.

İklim değişikliği okuryazarlığı, iş yeri okuryazarlığı, jeokültürel bilimsel okuryazarlık, kırsal okuryazarlık, müze okuryazarlığı, nicel okuryazarlık, öğrenci geri bildirim okuryazarlığı, öğretmen geri bildirim okuryazarlığı, ölüm okuryazarlığı, peyzaj okuryazarlığı, tartışma okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, yazılım okuryazarlığına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır.

TARTIŞMA / SONUÇ

Araştırmanın birinci bulgusu incelendiğinde, son elli yılda da yüze yakın okuryazarlık alanının ortaya çıktığı görülmektedir. Toplum tarafından anlam verilen iletişimsel bir simge olarak değerlendirilen okuryazarlık; toplumsal gelişmelere, çağın ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebilmekte ve kendini yenilemektedir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Bugün okuma ve yazma eyleminin çok daha ötesine geçen okuryazarlık, iletişimde daha kapsamlı bir eylem haline gelmiştir. Okuryazarlık kavramı, zaman içerisinde çeşitli zihinsel becerileri ve iletişim becerilerini bünyesinde barındıran bir algılama terimine dönüşmüştür (Aşıcı, 2009).

4.0 çağında bilgi teknolojisinin ilerlemesi, bölgeler arasında coğrafi engelleri kaldırmış; insanların internet ve sosyal medya aracılığıyla birbirleriyle etkileşim ve iletişim kurmasını kolaylaştırmıştır (Baruah, 2012). Ayrıca bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler yeni uzmanlık alanlarını ortaya çıkartarak bireylerin temel okuma ve yazmanın yanı sıra toplumsal yaşama uyum sağlamak için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını da gerektiren okuryazarlık alanlarını ortaya çıkarmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte sosyal, bilimsel ve kültürel yaşamdaki değişimin hızlanması, okuryazarlık sayısında önemli bir artışın yaşanmasında ve bu artışın devam etmesinde önemli rol oynamaktadır.

Araştırmanın ikinci bulgusuna göre alanyazında yer alan okuryazarlıklar; sosyal, fen ve matematik, teknoloji, ekonomi, sağlık ve spor bilimleri ile ilgilidir. Alanyazında en fazla sosyal bilimler ve teknolojiyle en az sporla ilgili okuryazarlık türü yer almaktadır. Eğitim, coğrafya, hukuk, psikoloji, sosyoloji, tarih, siyaset, etnoloji ile ilgili okuryazarlıklar sosyal bilimler alanında değerlendirilmektedir. Sosyal bilimler alanından en fazla eğitim alanında okuryazarlık türünün bulunması araştırmada dikkat çeken bir bulgudur. Eğitilmiş bireylerden oluşan bir toplum yaratmak 21. yüzyılda devletlerin belirlediği en önemli hedefler arasındadır. Gelişen dünyaya ayak uydurmak ancak eğitimle mümkün olacaktır. Dijital dünyada eğitimin önemi bugün alanyazında eğitimle ilişkin bir dizi okuryazarlık türünün ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sosyal bilimlerin çok geniş bir alanı kapsaması, bu alandaki okuryazarlık sayısının diğer alanlara göre daha fazla olmasını sağlamıştır. Teknolojide yaşanan hızlı değişim bu alandaki okuryazarlık sayısını diğer alanlara göre hızla artırırken sağlık alanında meydana gelen gelişmeler yeni okuryazarlık türlerini ortaya çıkarmıştır.

Araştırmanın üçüncü bulgusu incelendiğinde Türkiye’de okuryazarlık üzerine yapılan araştırmaların sağlık, medya, ekonomi/finans, matematik, bilgi, dijital, çevre/ekoloji, görsel, fen okuryazarlığı üzerinde yoğunlaştığı; oyun tasarımı, iklim değişikliği, kredi kartı, kültürel miras, dijital sağlıklı diyet, akademik, bilgisayar oyunu/ video oyunu, haber, küresel, okyanus, dijital reklam, su okuryazarlığı üzerine az sayıda araştırmanın yapıldığı; iklim değişikliği okuryazarlığı, iş yeri okuryazarlığı, jeokültürel bilimsel okuryazarlık, kırsal okuryazarlık, müze okuryazarlığı, nicel okuryazarlık, öğrenci geri bildirim okuryazarlığı, öğretmen geri bildirim okuryazarlığı, ölüm okuryazarlığı, peyzaj okuryazarlığı, tartışma okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, yazılım okuryazarlığına ilişkin herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Ateş ve Aşçı’nın (2021) Türkiye’de eğitimle ilgili okuryazarlıkların, Mete (2020)’nin 20203 eğitim vizyonu belgesini incelediği araştırmasında sözel alandaki okuryazarlıkların daha çok çalışıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada Türkiye’de gerçekleştirilen okuryazarlıklara genel olarak bakılırken Ateş ve Aşçı (2021), Mete (2020) yaptığı araştırmada sadece eğitimle ilgili okuryazarlıklara yoğunlaşmıştır. Araştırmalar arasında ulaşılan bulguların farklı olmasında bu durumun neden olduğu düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırma kapsamında Türkiye’de okuryazarlık üzerine gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde az sayıda okuryazarlık üzerinde yoğun araştırma yapılırken çok sayıdaki okuryazarlığın ihmal edildiği görülmüştür. Bundan sonraki araştırmalarda ihmal edilen okuryazarlık türleri üzerinde araştırma yapılmasının gerekli olduğu ve bu durumun alanyazın için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Okuryazarlık, zaman içerisinde değişebilen bir yapıya sahiptir. Bundan sonraki araştırmalarda değişen okuryazarlık algısına yönelik araştırmalar yapmak mümkündür.

Bundan sonraki çalışmalarda bireylerin farklı alanlardaki okuryazarlık türlerini geliştirmeye yönelik etkinlikler hazırlamak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Afacan, Ş. ve Kaya, E. E. (2019). Güzel sanatlar fakültesi müzik bölümü öğrencilerinin sanat okuryazarlığı durumlarının incelenmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(2), 204-214. DOI: <https://doi.org/10.34137/jilses.605559>
- Ahmad, M., Halka, A. A. ve Mohamed, S. (2020). Digital media literacy in jordan: challenges and development. *International Journal of Law, Government And Communication (IJLGC)*, 5(21), s.34-44.
- Akgün, Ğ. H. (2010). İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğrencilerinin Grafik Okuma ve Hazırlama Becerilerini Kazanma Düzeyleri (Yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Niğde.
- Aktaş, N. ve Özdoğan, Y. (2016). Gıda ve beslenme okuryazarlığı. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), 146-153.
- Altınöz, N. (2010). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeyleri. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Arık, K. ve Kıyıcı, M. (2019). Identifying digital literacy of high school students: a case of Hendek. *Sakarya University Journal of Education*, 9(1), s.47-68.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17, 9-26.
- Ateş, M. ve Aşçı, A. U. (2021). *Okuryazarlık Kavramı ve Eğitimle İlişkili Okuryazarlık Türleri*, VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, Kıbrıs.
- Aytaş, G. ve Kaplan, K. (2017). Medya okuryazarlığı bağlamında yeni okuryazarlıklar. *Medya Okuryazarlığı Bağlamında Yeni Okuryazarlıklar*, 18(2), 291-310.
- Baer, J., Baldi, S., Ayotte, K. ve Green, P. J. (2007). The reading literacy of u.s. fourth-grade students in an international context. (NCES 2008–017). National Center for Education Statistics, Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education. Washington, DC.
- Barrett, G. F. ve Riddell, W. C. (2019). Ageing and Skills: The Case of Literacy Skills. IZA Discussion Paper No. 12073, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3323188> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3323188>
- Baruah, T. D. (2012). Effectiveness of Social Media As A Tool Of Communication And Its Potential For Technology Enabled Connections: A Micro-Level Study. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 2(5), 1-10.
- Becker, A., de Wet, A. & van Vollenhoven, W. (2015). Human rights literacy: moving towards rights-based education and transformative action through understandings of dignity, equality and freedom. *South African Journal of Education*, 35(2), 1-12. doi: 10.15700/saje.v35n2a1044
- Bengtsson, A. & Firat, F. (2006). Brand literacy: consumers’ sense-making of brand management. in *NA - Advances in Consumer Research*, 33, 375-380.
- Bilecik, S. (2015). Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin din okuryazarlık becerisine etkisi (üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma), Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Bilge, B. ve Kılcan, B. (2020). Ortaokul öğrencilerinin e-okuryazarlığa ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 114-130. DOI: 10.47503/jirss.795841
- Blyznyuk, T. (2019). Defining and conceptualizing geocultural scientific literacy. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 6(1), 43-49. doi: 10.15330/jpnu.6.1.
- Boz, D. (2019). Kütahya ilinde bulunan özel eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrenci velilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 82, 147-160. DOI: 10.25095/mufad.536036
- Briggs, W. (2018). Quantitative literacy and civic virtue. *Advancing Education in Quantitative Literacy*, 11(2), 1-9. DOI: <https://doi.org/10.5038/1936-4660.11.2.7>
- Burgess, S. R., Hecht, S. A., & Lonigan, C. J. (2002). Relations of the home literacy environment (hle) to the development of reading-related abilities: a oneyear longitudinal study. *Reading Research Quarterly*, 37(4), 408-426.
- Carless, D. & Winstone, N. (2020). Teacher feedback literacy and its interplay with student feedback literacy. *Teaching in Higher Education*, DOI: 10.1080/13562517.2020.1782372
- Cagnin, C. (2018). Developing a transformative business strategy through the combination of design thinking and futures literacy. *Technology Analysis & Strategic Management*, 30(5), 524-539. DOI: [10.1080/09537325.2017.1340638](https://doi.org/10.1080/09537325.2017.1340638)
- Carmichael, T. (2006). Bureaucratic literacy, oral testimonies, and the study of twentieth-century ethiopian history. *Journal of African Cultural Studies*, 18(1), 23-42.
- Corbett, M. & Donehower, K. (2017). Rural literacies: toward social cartography. *Journal of Research in Rural Education*, 32(5), 1-13.
- Coşkun, K. ve Öksüz, Y. (2018). Duygusal okuryazarlık eğitiminin ilkökul öğrencilerinin duygusal zekâ performansı üzerindeki etkisinin cinsiyete göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1861-1874.
- Craft, S., Ashley, S. & Maksl, A. (2017). News media literacy and conspiracy theory endorsement. *Communication and the Public*, 2(4), 1-14. [1177/2057047317725539](https://doi.org/10.1177/2057047317725539)
- Curran, T., Gingrasso, S., Megill, B. & Heiland, T. (2011). *Forging Mutual Paths: Deining Dance Literacy in The 21st Century*, 13th Annual Conference October 19-23, Minnesota.
- Çetinkaya, S. ve Tabak, S. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık yeterlilikleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 296-309. DOI: 10.7822/omuefd.535482
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(9), 2150-2175. DOI: 10.26466/opus.567352
- Dal, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe dersinde eleştirel okuryazarlık uygulamaları: Bir Eylem araştırması (Yayınlanmamış doktora tezi). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir*.
- Daneels, R., & Vanwysberghe, H. (2017). Mediating social media use: connecting parents’ mediation strategies and social media literacy. *Cyberpsychology*, 11(3 Special Issue). <https://doi.org/10.5817/CP2017-3-5>
- DeLuca, C., LaPointe-McEwan, D. & Luhanga, U. (2015). Teacher assessment literacy: a review of international standards and measures. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 28(3), 251-272.
- Demir, S. ve Deniz, H. (2020). Akademik okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1366-1379. DOI: 10.24106/kefdergi.4008
- Deniz, S. (2020). Bireylerin e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri düzeylerinin incelenmesi. *İnsan&İnsan*, 7(24), 84-96. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.674726>
- Dikmenli, Y. (2015). Öğretmen adaylarının coğrafya okuryazarlığı algı düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 353-368. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7155>

- Dinç, H. (2018). Su okuryazarlığı eğitiminin gerekliliği ve etki gücü üzerine bir deneme. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 2(2), 169-176.
- “Discourse Time! Developing Argumentative Literacy in the Math Classroom”, <http://essentialschools.org/horace-issues/discourse-time-developing-argumentative-literacy-in-the-math-classroom>, (01.11.2021).
- Duong, T. V., Pham, K. M., Do, B. N., Kim, G. B., Dam, H. T. B., Le, V. T., Nguyen, T. T. P., Nguyen, H. T., Nguyen, T. T., Le, T. T., Do, H. H. T. & Yang, S. (2020). Digital Healthy Diet Literacy and Self-Perceived Eating Behavior Change During Covid-19 Pandemic Among Undergraduate Nursing and Medical Students: A Rapid Online Survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17(19), 71-85.
- Durmuş, A., Akbolat, A. ve Amarat, M. (2021). COVID-19 aşı okuryazarlığı ölçeği'nin türkçe geçerlilik ve güvenilirliği. *Cukurova Medical Journal*, 46(2), 732-741. <https://doi.org/10.17826/cumj.870432>
- Erdem, M. N. (2014), Tüketime dayalı bilinç endüstrisi ve reklam bağlamında bir dijital reklam okuryazarlığı eğitim modeli önerisi. (Doktora tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.
- Frankel, K. K., Becker, B. L. C., Rowe, M. W., & Pearson, P. D. From (2016). “What Is Reading?” To What is Literacy?. *The Journal of Education*, 196(3), 7-17.
- Frick, M. J., Kahler, A. A. & Miller, W. W. (1991). A definition and the concepts of agricultural literacy. *Journal of Agricultural Education*, 32(2), 49-57.
- Gal, I. (2002). Adults' statistical literacy: meanings, components, responsibilities. *International Statistical Review*, 70(1), 1-25.
- Gallagher, M. S. & Ihanainen, P. (2015). Aesthetic literacy: observable phenomena and pedagogical applications for mobile lifelong learning (mlll). *European Journal of Open, Distance and e-Learning*, 18(1), 15-34.
- Garingan, D. & Pickard, A. J. (2021). Artificial intelligence in legal practice: exploring theoretical frameworks for algorithmic literacy in the legal information profession. *Legal Information Management*, 21(2), 97-117.
- “Geometric literacy”, < <https://topdrawer.aamt.edu.au>>, (1.11.2021).
- Gilbert, L. (2016). Valuing critical inquiry skills in museum literacy. *Social Studies Research and Practice*, 11(3), 51–66.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: WileyComputerPub.
- Güneş, F. (2000). *Okuma–yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Harris, W. V (1989). *Ancient literacy*. Harward University Press.
- Howell, R. A. (2018). Carbon management at the household level: a definition of carbon literacy and three mechanisms that increase it. *Carbon Management*, 9(1), 25-35. DOI: 10.1080/17583004.2017.1409045
- Hsu, H. & Wang, S. (2010). The exploration of new york city high school students' global literacy. *Multicultural Education & Technology Education*, 4(1), 43-67.
- Hung, H. T., Yang, J. C. & Tsai, Y.C. (2020). Student game design as a literacy practice: a 10-year review. *Educational Technology & Society*, 23(1), 50–63.
- Husna, N., Zulfahita, Mulyani, S. & Rahman, S. (2020). Reading literacy, mathematical literacy, and self-confidence of junior high school students in Singkawang. *Journal of Education. Teaching and Learning*, 5(2), 253-262.
- Hussain, S. & Ahmad, N. (2021). Multiple literacies and its role in developing interdisciplinary research at university level. *Journal of Educational Research & Social Science Review*, 1(1), 9-16.
- Ildırar, S. (2015). Film okuryazarlığı: bir görsel iletişim sistemi olarak devamlılık sineması. *Sinecine*, 6(1), 57-89.
- Jorm, A. F. (2012). Mental health literacy: empowering the community to take action for better mental health. *American Psychologist*, 67(3), 231-243.

- Kargın, T., Ergül, C., Büyüköztürk, Ş. ve Güldenoğlu, B. (2015). Anasınıfı çocuklarına yönelik erken okuryazarlık testi (EROT) geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 16(3), 237-268. DOI: 10.1501/Ozlegt_0000000231
- Khoo, E., Hight, C., Torrens, R. & Cowie, B. (2017). *Software literacy: education and beyond*. Singapore: Springer.
- Kinzer, C. K. & Leu, D. J. (2016). New literacies and new literacies within changing digital environments. Michael A. Peters (Eds.), *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*, (pp.1-16). Singapore: Springer.
- Koç, H. ve Çifçi, T. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 9-20.
- Kumar, A., Lokku, S. & Natarajan, S. (2021). Architecture literacy. 31 st Annual Incoase International Symposium, July 17-22.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, A. G. M. S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (28), 283-298.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2014). Medya okuryazarlığı. Abdurrahman Güzel & Halit Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı*, (2. baskı, s.427-464). Ankara: Pegem Akademi
- Kurtay, G. (2018). Ocean literacy of private high school students in Turkey. (Master thesis). The Program of Curriculum and Instruction Ihsan Doğramacı Bilkent University, Ankara
- Kuthe, A., Körfgen, A., Stötter, J. & Keller, L. (2019). Strengthening their climate change literacy: a case study addressing the weaknesses in young people's climate change awareness. *Applied Environmental Education & Communication*, 19(4), 375-388. DOI: [10.1080/1533015X.2019.1597661](https://doi.org/10.1080/1533015X.2019.1597661).
- Leu, D.J., Kinzer, C.K., Coiro, J.L., & Cammack, D.W. (2004). Toward a theory of new literacies emerging from the Internet and other information and communication technologies. In R.B. Ruddell & N.J. Unrau (Ed.), *Theoretical models and processes of reading*, (5. baskı, s. 1570–1613). Newark, DE: International Reading Association.
- Limbu, Y. B. & Sato, S. (2019). Credit card literacy and financial well-being of college students: A moderated mediation model of self-efficacy and credit card number. *International Journal of Bank Marketing* 37(4), 991-1003. <https://doi.org/10.1108/IJBM-04-2018-0082>
- Mackey, T. P., & Jacobson, T. E. (2015). Metaliteracy: reinventing information literacy to empower learners. *Libraries and the Academy*, 15(1), 198-199. DOI: 10.1353/pla.2015.0006
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi. *Kesit Akademi*, 6(22), 109–120.
- Molloy, E., Boud, D. & Henderson, M. (2020). Developing a learning-centred framework for feedback literacy. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(4), 527-540. DOI: 10.1080/02602938.2019.1667955
- Moss, A., Jensen, E. & Gusset, M. (2014). Evaluating the contribution of zoos and aquariums to aichi biodiversity target 1. *Conservation Biology*, 29, 537–544.
- Muhammad, G. E. (2019). Protest, power, and possibilities: the need for agitation literacies. *Journal of Adolescent & Adult*, 63(3), 351-355. DOI:10.1002/jaal.1014
- Mufit, F., Asrizal, Hanum, S. A. & Fadhilah, A. (2020). Preliminary research in the development of physics teaching materials that integrate new literacy and disaster literacy. The 2nd International Conference on Research and Learning of Physics. West Sumatra 9-10 August. Indonesia. doi:10.1088/1742-6596/1481/1/012041
- Naik, L., Kumar, K. & Sab, S. I. (2016). Information literacy, lifelong learning, computer and internet literacy: an overview. *South Indian Journal of Library and Information Science*, 2(4), 1-10.
- Naveed, M. A., Shaukat, R., & Anwar, M. A. (2020). Development and validation of a covid-19 literacy scale. *Library Philosophy and Practice* (e-journal), 10(5), 1-13. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4362>
- Nurul, H., Zulfahita, Z., Sri, M., & Md. Shahinoor, R. (2020). Reading literacy, mathematical literacy, and self-confidence of junior high school students in Singkawang. *Journal of Education, Teaching and Learning*, 5(2), 253-262.

- Noonan, K., Horsfall, D., Leonard, R. & Rosenberg, J. (2016). Developing death literacy. *Progress in Palliative Care*, 24(1), 31-35. DOI: 10.1080/09699260.2015.1103498
- OECD (2019). PISA 2018 results volume I: What students know and can do. Paris: OECD Publishing.
- Oğuz, S. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. (Doktora tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ohler, J. (2009). New-media literacies. *Academe*.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). Pisa 2018 Draft Reading Literacy Framework. OECD. Paris.
- Özenç, E. G. (2012). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin işlevsel okuryazarlık düzeyleriyle akademik başarıları arasındaki ilişki. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsevgeç, L. C., Erdoğan, A. ve Özsevgeç, T. (2014). Öğretmen adaylarının genetik okuryazarlık düzeyleri üzerine bir çalışma. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitim Dergisi*, 8(2), 19-37. DOI:10.17522/nefemed. 67307
- Öztemiz, S. (2020). Bilgi ve belge yönetimi öğrencilerinin kültürel miras okuryazarlığı: Hacettepe üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 21(1), 65-87. doi: 10.15612/BD.2020.785
- Pattie, C. J. & R. J. Johnston. (2003). Civic literacy and falling structural turnout: the United Kingdom 1992-1997. *Canadian Journal of Political Science*, 36(3), 579-99.
- Richardson, E. (2006). *Hiphop literacies*. New York: London
- Rintaningrum, R. (2009a). Literacy: its importance and changes in the concept and definition. *TEFLIN Journal*, 20(1), 1-7.
- Rintaningrum, R. (2019b). Explaining the important contribution of reading literacy to the country's generations: indonesian's perspectives. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 5(3), 936-953.
- Rutherford, F.J., & Ahlgren, A. (1990). *Science for all Americans*. New York: Oxford University Press.
- Schild, M. (2004). Information literacy, statistical literacy and data literacy. *IASSIST Quarterly* 28 (2/3), 6-11.
- Shara, A. M., Andriani, D., Ningsih, A. W. & Kisno (2020). Correlating reading literacy and writing literacy in junior high school Pematangsiantar. *Journal of English Education*, 5(2), 72-85. DOI: <http://dx.doi.org/10.31327/jee.v5i2.1249>
- Shaw, D. & Hurst, K. (2012). A balanced literacy initiative for one suburban school district in the United States. *Hindawi Publishing Corporation Education Research International*, 1-9. doi:10.1155/2012/609271
- Sistani, M. M. N., Yazdani, R., Virtanen, J. I., Pakdaman, A & Murtomaa, H. (2013). Determinants of oral health: does oral health literacy matter?, *ISRN Dentistry*, 2013(249591), 1-6. DOI: [10.1155/2013/249591](https://doi.org/10.1155/2013/249591)
- Skerrett, A. (2011). English teachers' racial literacy knowledge and practice. *Race Ethnicity and Education*, 14(3), 313-330. DOI: [10.1080/13613324.2010.543391](https://doi.org/10.1080/13613324.2010.543391)
- Soğuksu, Y. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının biyolojik okuryazarlıklarının değerlendirilmesi. (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Spirn, A. W. (2005). Restoring mill creek: landscape literacy, environmental justice and city planning and design. *Landscape Research*, 30(3), 395 – 413. DOI: 10.1080/01426390500171193
- Stuart, K., Bunting, M., Boyd, P., Cammack, P., Frostholm, P. H., Graveson, D. T., Mikkelsen, S. H., Moshuus, G. & Walker, S. (2020). Developing an equalities literacy for practitioners working with children, young people and families through action research. *Educational Action Research*, 28(3), 362-382. DOI: [10.1080/09650792.2019.1593870](https://doi.org/10.1080/09650792.2019.1593870)
- Squire, K. (2008). Video-game literacy. J. Coiro, M. Knobel y C. Lankshear y D. Leu (Eds.), *Handbook of research on new literacies*, (s. 635-669). Nueva York: LEA.

- Şahin, R., Sanalan, V. A., Bektaş, Ö. ve Kaygısız, Y. (2010). Ebeveynlerin fen okuryazarlık düzeylerinin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersi başarılarına etkisi. *Eüfbed - Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 125-143.
- Şefik, Ö. ve Dost, Ş. (2016). Ortaöğretim matematik öğretmen adaylarının matematik okuryazarlığı hakkındaki görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 10(2), 320-338.
- Tat, O. ve Doğan, N. (2018). Uluslararası bilgisayar ve bilgi teknolojileri okuryazarlığı testinin madde-birey dağılımı ve değişen madde fonksiyonu yönünden incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(3), 1207-1231.
- Teyyare, E., Ayyıldız, B., Dirican, H., Zıvalı, B. S. ve Renkli, B. (2018). İktisadi ve mali okuryazarlık üzerine bir araştırma: abant izzet baysal üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 99-120.
- Tüzel, S. (2010). Görsel okuryazarlık. *TÜBAR*, XXVII, 692-705.
- Uluçay, C. (2019). Öğretmen adaylarının tarih okuryazarlığı algı düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi. Erzincan*.
- Walter, P. (1999). Defining literacy and its consequences in the developing world. *International Journal of Lifelong Education*, 18(1), 31-48, DOI: 10.1080/026013799293937
- “What is sustainability literacy?”, <https://guides.lib.k-state.edu/c.php?g=181637&p=3276381>, (01.11.2021).
- Whitehead, M. (2013). Definition of physical literacy and clarification of related. *ICSSPE Bull J Sport Sci Phys Educ.*, 65, 28–33.
- “Workplace literacy”, < <https://abclifelifiteracy.ca/workplace-literacy/>>, (01.11.2021).
- Yapıcıoğlu Ayaz, Y. (2020). Marka okuryazarlık kavramı: İzmir’de iletişim fakültelerinde okuyan halkla ilişkiler ve reklamcılık öğrencilerinin marka okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışma. (Doktora tezi). *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D., Kılıç, M. Y., Gülmez, D. ve Yavuz, M. (2019). Öğretmenlerin araştırma okuryazarlığı becerileri: ölçek geliştirme çalışması. *Turkish Journal of Education Studies*, 6(1), 45-65. DOI: 10.33907/turkjes.500780
- Yıldız, M. (2020). Bireylerin İslami finans okuryazarlık düzeyi ve katılım bankası tercihi: Türkiye değerlendirmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 730-744.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Individuals' self-realization, life-long learning, active participation in social life; The ability of societies to compete with other societies depends on being literate effectively. The fact that literacy is a very important skill in individual and social life has enabled many researchers in different fields of expertise to conduct research in this field. Literacy, which is a complex, relative and dynamic concept, in its most general form; It is possible to define it as the process of creating, integrating and thinking about meaningful content in a social context through the appropriate use of vocabulary, reading, writing and speaking activities so that individuals can participate in society, reach their goals, and develop their knowledge and potential. In the 21st century, the definition of literacy has expanded to include the achievement of certain goals, skills, and operations in certain contexts.

Materials and Methods: The main purpose of this research is to identify “types of literacy in the literature”. The research was designed according to the qualitative research design and document review method was used. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the targeted phenomenon and cases (Yıldırım & Şimşek, 2015). Descriptive analysis method was used to analyze the data. According to the descriptive analysis approach, the data obtained are summarized and interpreted according to the previously determined themes. The purpose of this analysis is to present the findings to the reader in an organized and interpreted form (Yıldırım & Şimşek, 2015). Some criteria have been determined in determining the studies to be included in the scope of the research: a) Articles and theses were accessed from the YÖK National Thesis Center database and Google Academy. b) Studies to be included in the review are limited to Turkey. c) The deadline for the studies included in the research has been determined as 1.10.2021.

Findings: According to the first finding of the study, web/web/internet/ hyper-literacy, disaster literacy, oral health literacy, moral literacy, agitation literacy, academic literacy, algorithmic literacy, ancient literacy, archive and library literacy, research literacy, vaccine literacy, information literacy literacy, computer and information technology literacy, scientific literacy, biology literacy, biodiversity literacy, bureaucracy literacy, geographic literacy, covid-19 literacy, environmental literacy, multiple literacy, dance literacy, assessment literacy, balanced literacy, digital literacy, digital literacy, assessment literacy, digital media literacy, digital advertising literacy, digital healthy diet literacy, emotional literacy, e-literacy, curriculum literacy, economic literacy, electronic literacy, critical literacy, early literacy literacy, energy literacy, ancient literacy, aesthetic literacy, equality literacy, home literacy, science literacy, film literacy, physical literacy, future literacy, genetic literacy, geometry literacy, food and nutrition literacy, visual literacy, graphic literacy, news literacy media literacy, map literacy, hip-hop literacy, legal literacy, racial literacy, climate change literacy, human rights literacy, Islamic financial literacy, statistical literacy, functional literacy, workplace literacy, geocultural scientific literacy, rural literacy, credit card literacy, cultural heritage literacy , global heritage literacy, financial literacy, brand literacy, mathematical literacy, media literacy, meta literacy, architectural literacy, music literacy, museum literacy, quantitative literacy, ocean literacy, game design literacy literacy, student feedback literacy, teacher feedback literacy, death literacy, landscape literacy, political literacy, advertising literacy, mental health literacy, health literacy, social media literacy, civic literacy, water literacy, sustainable literacy, agricultural literacy, historical literacy, Ninety-eight types of literacy have been identified, including discussion literacy, data literacy, video game literacy, and software literacy. According to the second finding of the study, the literacy in the literature was seen as related to social, education, geography, psychology, history, sociology, religion, economy, politics, ethnology, law, art, science and mathematics, technology, health, sports.

According to the third finding of the study, the highest number of health, economy/finance, media, mathematics, information, digital, environment/ecology, visual, science, early, computer, food and nutrition literacy in Turkey; At least research has been done on climate change, workplace, geocultural scientific, rural, museum, quantitative, student feedback, teacher feedback, death, landscape, discussion, data, software literacy.

Discussion: According to the first finding of the study, nearly a hundred literacy areas have emerged in the literature in the last fifty years. In addition, developments in science and technology have revealed new areas of specialization, and new areas of literacy that require individuals to have the necessary knowledge and skills to adapt to social life as well as basic reading and writing. The acceleration of change in social, scientific and cultural life together with the developments in

information and communication technologies plays an important role in experiencing and continuing a significant increase in the number of literacy. According to the second finding of the study, there are literacy types related to social sciences and technology the most and sports the least in the literature. The fact that social sciences cover a very wide area, the number of literacy in this field is higher than other fields; The rapid developments in technology have enabled the number of literacy in this field to increase rapidly compared to other fields. According to the third finding of the study, it is seen that the studies on literacy in Turkey focus on certain types of literacy. Despite the small number of studies on literacy, the neglect of a large number of literacy is one of the important shortcomings in the literature. It is thought that it is necessary to conduct research on the types of literacy that are neglected in future studies and this situation will be beneficial for the literature.